

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

**Κοινωνική Επανάταξη των Κρατουμένων:
Πώς εκδηλώνεται η μέριμνα της Πολιτείας για την
προσαρμογή τους στο κοινωνικό τους περιβάλλον
και την επαγγελματική τους αποκατάσταση;**

ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ **12/2021**

ΣΥΝΟΨΗ

Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα θέτει ανάμεσα στους στόχους του την μεταχείριση των κρατουμένων κατά τρόπο που να αμβλύνονται οι δυσμενείς συνέπειες της στέρησης της ελευθερίας, με γνώμονα τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται δράσεις που προάγουν την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία αλλά και την επαγγελματική κατάρτιση των κρατουμένων, προκειμένου να καταστεί εφικτή η μετά την αποφυλάκισή τους ομαλή επανένταξή τους στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό τους περιβάλλον.

Τα πορίσματα του διεξαχθέντος ελέγχου είναι τα ακόλουθα:

- 1.** Κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό του σωφρονιστικού συστήματος παρατηρήθηκαν σημαντικές παραλείψεις (δεν συμμετείχαν κατά το σχεδιασμό οι φορείς υλοποίησης των δράσεων, δεν προκύπτει ότι ελήφθησαν υπόψη οι βέλτιστες πρακτικές/συστάσεις των οργάνων ευρωπαϊκών ή διεθνών οργανισμών και δεν αξιολογήθηκαν οι προηγούμενες δράσεις, ώστε να εντοπιστούν συστημικές αδυναμίες). Οι στόχοι του σχεδίου δεν εξειδικεύτηκαν σε συγκεκριμένες δράσεις, ούτε συνοδεύονται από δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων.
- 2.** Κατά την επιλογή των συγκεκριμένων δράσεων επανένταξης δεν λαμβάνονται υπόψη οι αντικειμενικές ανάγκες επανένταξης των κρατουμένων. Οι διαδικασίες ενημέρωσης των κρατουμένων για τα προγράμματα που υλοποιούνται στα Καταστήματα Κράτησης δεν διασφαλίζουν την ισότιμη πρόσβασή τους στα προγράμματα στα οποία θα μπορούσαν να ενταχθούν.
- 3.** Εκπαιδευτικές δομές δεν λειτουργούν σε όλα τα Καταστήματα Κράτησης. Δεν πραγματοποιείται σημαντικός αριθμός δράσεων που να αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση.
- 4.** Το αρμόδιο Υπουργείο δεν διαθέτει στοιχεία ούτε για τους πόρους που απαιτούνται ούτε για τους πόρους που διατίθενται με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αξιολογηθεί αν οι πόροι είναι επαρκείς για την εκτέλεση των δράσεων.
- 5.** Η έλλειψη επαρκούς και κατάλληλης πληροφόρησης σχετικά με την εφαρμογή των δράσεων επανένταξης, δεν επιτρέπει την λήψη διορθωτικών μέτρων, ούτε την αξιολόγηση της επιτυχίας των συγκεκριμένων δράσεων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το ελληνικό σφραονιστικό σύστημα, σε εναρμόνιση με τις διεθνείς τάσεις¹, θέτει ανάμεσα στους στόχους του την μεταχείριση των κρατουμένων κατά τρόπο που να αμβλύνονται οι δυσμενείς συνέπειες της στέρησης της ελευθερίας και να διασφαλίζεται ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Τα Κράτη, ανεξαρτήτως τυχόν οικονομικών δυσχερειών, οφείλουν να οργανώσουν το σφραονιστικό τους σύστημα κατά τρόπο που να διασφαλίζει για τους κρατούμενους τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σύμφωνα με το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει ασχοληθεί επανειλημμένα, επ'αφορμή και ελληνικών υποθέσεων, με τις συνθήκες κράτησης, λαμβάνοντας υπόψη ζητήματα όπως ο υπερπληθυσμός των φυλακών, η ιατρική φροντίδα, η δυνατότητα προαυλισμού, τυχόν έλλειψη ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, οι συνθήκες υγιεινής κ.ά.². Τέλος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων υπογραμμίζει³ ότι «ένα ικανοποιητικό πρόγραμμα δραστηριοτήτων (εργασία, διδασκαλία και άθληση) έχει μεγάλη σημασία για την καλή ποιότητα ζωής των φυλακισμένων (...) ο στόχος πρέπει να είναι να διασφαλίζεται στους κρατούμενους σε καταστήματα προσωρινής κράτησης ότι μπορούν να περάσουν εύλογο χρόνο της ημέρας (8 ώρες ή περισσότερο) έξω από το κελί τους, απασχολούμενοι σε ενδιαφέρουσες δραστηριότητες διαφορετικών ειδών. Στα σφραονιστικά καταστήματα για καταδικασθέντες κρατουμένους, προφανώς, το καθεστώς πρέπει να είναι ακόμα υψηλότερου επιπέδου».

2. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται δράσεις οι οποίες προάγουν την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία αλλά και την επαγγελματική κατάρτιση των κρατουμένων προκειμένου να καταστεί εφικτή η μετά την αποφυλάκισή τους ομαλή επανένταξή τους στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό τους περιβάλλον.

¹ Βλ. ενδεικτικά την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ν.δ. 53/74), την Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (ν. 1782/1988), τους Ευρωπαϊκούς Σφραονιστικούς Κανόνες (European Prison Rules) του Συμβουλίου της Ευρώπης (ιδίως άρθρα 26 για την εργασία και 28 για την εκπαίδευση), οι αναθεωρημένοι Στοιχειώδεις Κανόνες Μεταχείρισης των Κρατουμένων (Nelson Mandela Rules) του Ο.Η.Ε., βλ. ιδίως άρθρα 40, 96-103 για εργασία και 104 για το δικαίωμα στην εκπαίδευση.

² Βλ. ενδεικτικά Υπόθεση Σιάσιος και Λοιποί κατά Ελλάδα της 4^{ης} Ιουνίου 2009, Υπόθεση Ταγκατίδης και Λοιποί κατά Ελλάδα της 11^{ης} Οκτωβρίου 2011, Υπόθεση Βαφειάδης κατά Ελλάδα της 2ας Ιουλίου 2009, Αρβανίτης και Λοιποί κατά Ελλάδα της 12^{ης} Ιανουαρίου 2017, Peers κατά Ελλάδα της 19^{ης} Απριλίου 2001, Dougoz κατά Ελλάδα της 6ης Μαρτίου 2001 κ.α.

³ Απόσπασμα της 2^{ης} Γενικής Έκθεσης Δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πρόληψη των βασανιστηρίων της 13^{ης} Απριλίου 1992.

Ο οικείος σωφρονιστικός κώδικας προβλέπει ότι⁴ η εκπαίδευση των κρατουμένων αποβλέπει στην απόκτηση ή συμπλήρωση εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων, καθώς και στην επαγγελματική αποκατάστασή τους. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση καθίσταται υποχρεωτική για τους ανήλικους κρατούμενους, οι αναλφάβητοι ενήλικες ενθαρρύνονται να παρακολουθούν μαθήματα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ή προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, ενώ δίδεται η δυνατότητα συνέχισης σπουδών στη δευτεροβάθμια ή τριτοβάθμια εκπαίδευση με παροχή εκπαιδευτικών αδειών. Για την εκπαίδευση αλλοδαπών κρατουμένων λαμβάνονται ειδικά μέτρα, ενώ προβλέπεται ως κίνητρο για την συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα ο ευεργετικός υπολογισμός ημερών ποινής⁵. Μέριμνα λαμβάνεται και για την ψυχαγωγία με την πρόνοια για συμμετοχή των κρατουμένων σε ατομικές ή ομαδικές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, σε οργάνωση θιάσου, χορωδίας, έκθεσης ζωγραφικής και χειροτεχνημάτων, κινηματογραφικών και άλλων προβολών όπου αυτό είναι εφικτό⁶.

3. Κανένας φυλακισμένος δεν πρέπει να θεωρείται ως χαμένη υπόθεση από τα σωφρονιστικά συστήματα των Κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αυτή τη βασική αρχή έχει υιοθετήσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όταν, ερμηνεύοντας το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, κρίνει ότι η πίστη στην αξία του ανθρώπου επιβάλλει να αναγνωρίζεται, ακόμη και στον πιο στυγνό εγκληματία, ότι διατηρεί ένα περιθώριο βελτίωσης. Αυτήν τη βελτίωση, που γίνεται αντιληπτή ως δυνατότητα κοινωνικής επανένταξης, οφείλει να επιδιώκει το σωφρονιστικό σύστημα των δημοκρατικών κοινωνιών του Συμβουλίου της Ευρώπης, προωθώντας τα κατ'εξοχήν εργαλεία επανένταξης της ευρύτερης κατηγορίας των κρατουμένων, ήτοι την *εκπαίδευσή τους*, όπου είναι εφικτή και την *επαγγελματική τους κατάρτιση*, όπου είναι χρήσιμη. Το ενδιαφέρον του ελέγχου που πραγματοποίησε το Ελεγκτικό Συνέδριο συνίσταται στην αναζήτηση του αν η Ελλάδα ευθυγραμμίζεται στο σωφρονιστικό της σύστημα με τα ανωτέρω ιδεώδη.

4. Ο έλεγχος⁷ επικεντρώθηκε στον τρόπο οργάνωσης και σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των μέτρων που αφορούν την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση των κρατουμένων. Ειδικότερα εξετάστηκαν τα ακόλουθα ερωτήματα:

⁴ Βλ. άρθρο 35 του ν. 2776/1999, Α' 291, «Σωφρονιστικός Κώδικας».

⁵ Βλ. άρθρα 35 και 46 του ν. 2776/1999 Α' 291.

⁶ Βλ. άρθρο 38 του ν. 2776/1999 Α' 291.

⁷ Στο Ετήσιο Πρόγραμμα Ελέγχων έτους 2021 του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο εγκρίθηκε από την Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου και παρουσιάστηκε στις 17.12.2020 στην Ειδική Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής, εντάχθηκε ο έλεγχος με τον τίτλο «Κοινωνική Επανάταξη των Κρατουμένων – Πώς εκδηλώνεται η μέριμνα της Πολιτείας για την προσαρμογή τους στο κοινωνικό τους περιβάλλον και την επαγγελματική τους αποκατάσταση;».

α) ο στρατηγικός σχεδιασμός για την υλοποίηση των δράσεων για την επανένταξη των κρατουμένων (μέτρα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης) ανταποκρίνεται στα διεθνή πρότυπα και λαμβάνει υπόψη τις καλές πρακτικές διοίκησης όσον αφορά τον καθορισμό των στόχων και των εμπλεκόμενων φορέων; Στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκε η ύπαρξη στρατηγικού σχεδιασμού για την ελεγχόμενη περίοδο, ο τρόπος κατάρτισής του (αν συμμετείχαν όλοι οι συναρμόδιοι φορείς, εάν ελήφθησαν υπόψη προτάσεις ή συστάσεις που προέρχονται από όργανα ευρωπαϊκών ή διεθνών οργανισμών) και αν τέθηκαν επαρκώς προσδιορισμένοι στόχοι και δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων.

β) οι υλοποιούμενες δράσεις ανταποκρίνονται στις ανάγκες των κρατουμένων και εξασφαλίζεται η συμμετοχή όλων στα προγράμματα; Για να απαντηθεί το ερώτημα αυτό εξετάστηκε αν οι αρμόδιες υπηρεσίες διαθέτουν επαρκή στοιχεία για το προφίλ των κρατουμένων και αν υφίστανται διαδικασίες καταγραφής των αναγκών σε εκπαίδευση, κατάρτιση, επιμόρφωση κ.λπ., ώστε να διαμορφώνονται δράσεις και προγράμματα που να ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες τους. Επίσης, εξετάστηκαν οι διαδικασίες πληροφόρησης των κρατουμένων, ώστε να εξασφαλίζεται η συμμετοχή τους.

γ) διατίθενται επαρκείς πόροι σε υποδομές, ανθρώπινο δυναμικό και χρηματοδότηση ώστε να υλοποιηθούν τα αναγκαία για την κοινωνική επανένταξη μέτρα (εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης κ.α.); Στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκε ο βαθμός παροχής υπηρεσιών εκπαίδευσης ή κατάρτισης στα Καταστήματα Κράτησης, το συνολικό κόστος των πολιτικών αυτών, αν υφίστανται διαδικασίες καταγραφής των διαθέσιμων πόρων και αντιπαραβολής τους με τις ανάγκες του στρατηγικού σχεδιασμού καθώς και διαδικασίες για την αξιοποίηση των διατιθέμενων πόρων.

δ) είναι διαθέσιμη η κρίσιμη πληροφόρηση ώστε να είναι δυνατή η αξιολόγηση των υλοποιούμενων δράσεων εκπαίδευσης ή κατάρτισης κ.λπ., οι οποίες στοχεύουν στην κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων μετά την αποφυλάκισή τους; Στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκε αν υφίσταται ένα ολοκληρωμένο σύστημα καταγραφής και συλλογής δεδομένων με αξιόπιστα και επαρκή στοιχεία για την διαρκή παρακολούθηση και αξιολόγηση της πορείας των δράσεων και τη λήψη άμεσων διορθωτικών ενεργειών.

5. Κατά την ελεγχόμενη περίοδο (2018-2020) εκπαιδευτικές δομές λειτούργησαν σε είκοσι (20) από τα τριάντα τέσσερα (34) Καταστήματα Κράτησης της χώρας.

α) Σχολεία (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) που λειτουργούν σε εννέα (9) Καταστήματα Κράτησης και δη στα Ειδικά Καταστήματα Κράτησης Νέων και στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου καθώς και στα Καταστήματα Κράτησης Κομοτηνής, Γρεβενών, Ναυπλίου και Γυναικών Ελεώνα Θήβας, β) Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, με σκοπό την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης των ενήλικων κρατουμένων που λειτουργούν σε δεκατρία (13) Καταστήματα Κράτησης και ειδικότερα στα καταστήματα

Λάρισας, Θεσσαλονίκης, Τρικάλων, Γυναικών Ελεώνα Θηβών, Πατρών, Γρεβενών, Χανίων, Νιγρίτας, Μαλανδρινού, Πατρών, Δομοκού, Κορυδαλλού Ι και στο Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού, γ) *Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.)*, τα οποία λειτουργούν σε τρία (3) Καταστήματα Κράτησης και ειδικότερα στον Κορυδαλλό, στην Κασσάνδρα και στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα.

6. Επίσης πραγματοποιήθηκαν δράσεις όπως προγράμματα επιμόρφωσης ή επαγγελματικής κατάρτισης είτε από το προσωπικό που υπηρετεί στα Καταστήματα Κράτησης, είτε από άλλους φορείς (π.χ. Εθνικό Θέατρο, νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου Επάνοδος κ.α.) ή εθελοντές.

7. Ο έλεγχος αφορούσε την τριετία 2018 – 2020 και πραγματοποιήθηκε μέσω επιτόπιων επισκέψεων και αποστολή ερωτηματολογίων στην Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, η οποία είναι αρμόδια για το σύνολο του σχεδιασμού, της υλοποίησης και της εποπτείας της σωφρονιστικής πολιτικής και στο ν.π.ι.δ. ΕΠΑΝΟΔΟΣ, το οποίο υλοποιεί δράσεις επανένταξης τόσο σε επίπεδο κρατουμένων όσο και αποφυλακιζόμενων ατόμων.

Οι φορείς και υπηρεσίες σχεδιασμού και υλοποίησης της σωφρονιστικής πολιτικής τους οποίους κάλυψε ο έλεγχος είναι α) η *Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής*,⁸ η οποία είναι υπεύθυνη για την αποτελεσματική οργάνωση και λειτουργία των καταστημάτων κράτησης και των ιδρυμάτων αγωγής ανηλίκων⁹, β) η *Γενική Διεύθυνση Αντεγκληματικής και Σωφρονιστικής Πολιτικής*, η οποία έχει ως στρατηγικό σκοπό, μεταξύ άλλων, την κοινωνική επανένταξη των πολιτών που εκδήλωσαν παραβατική συμπεριφορά και εξέτισαν ποινές στερητικές της ελευθερίας, γ) το *Τμήμα Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατουμένων*¹⁰ και δ) το εποπτευόμενο από την Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου *ΕΠΑΝΟΔΟΣ*, το οποίο δραστηριοποιείται στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, της αποκατάστασης, της οικονομικής συμπαράστασης και της προετοιμασίας και προώθησης εν γένει της κοινωνικής επανένταξης των κρατούμενων και αποφυλακιζόμενων¹¹.

⁸ Οι αρμοδιότητες της οποίας μεταφέρθηκαν βάσει του π.δ. 81/2019 από το Υπουργείο Δικαιοσύνης στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

⁹ Βλ. άρθρο 17 του π.δ. 96/2017, Α' 136.

¹⁰ Βλ. άρθρο 15 του π.δ. 96/2017, Α' 136. Το Τμήμα αυτό μεταξύ άλλων επιλαμβάνεται α) της οργάνωσης, εκτέλεσης και παρακολούθησης της εφαρμογής των προγραμμάτων απασχόλησης, επιμόρφωσης και επαγγελματικής κατάρτισης των κρατουμένων σε συνεργασία με τα καταστήματα κράτησης, β) της μέριμνας για την επιμόρφωση και εκπαίδευση των κρατουμένων με ίδρυση Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας και πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και γ) της παρακολούθησης της λειτουργίας των εκπαιδευτικών δομών των Καταστημάτων Κράτησης.

¹¹ Βλ. π.δ. 300/2003 «Σύσταση και λειτουργία νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία ΕΠΑΝΟΔΟΣ», Α' 300.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

I

Κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό του σωφρονιστικού συστήματος παρατηρήθηκαν σημαντικές παραλείψεις (δεν συμμετείχαν κατά το σχεδιασμό οι φορείς υλοποίησης των δράσεων, δεν προκύπτει ότι ελήφθησαν υπόψη οι βέλτιστες πρακτικές/συστάσεις των οργάνων ευρωπαϊκών ή διεθνών οργανισμών, δεν αξιολογήθηκαν οι προηγούμενες δράσεις ώστε να εντοπιστούν συστημικές αδυναμίες). Οι στόχοι του σχεδίου δεν εξειδικεύτηκαν σε συγκεκριμένες δράσεις, ούτε συνοδεύονται από δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων.

8. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής¹², υιοθετήθηκε «Στρατηγικό Σχέδιο για το σωφρονιστικό σύστημα 2018 – 2020» το οποίο καλύπτει την ελεγχόμενη περίοδο¹³. Το σχέδιο αυτό θέτει ως πυλώνες της ελληνικής αντεγκληματικής πολιτικής τους άξονες Ανθρωπισμός – Ασφάλεια – Επανάταξη – Διαφάνεια.

9. Ως Επανάταξη νοείται «η ανάπτυξη κατάλληλων προγραμμάτων για την εξοικονομημένη υποστήριξη και εκπαίδευση των κρατουμένων μέσα στην φυλακή και τη συνέχιση της υποστήριξης μετά την αποφυλάκιση, ώστε να μειωθεί η νέα εμπλοκή με το έγκλημα». Όπως προκύπτει από τον ανωτέρω ορισμό η διαδικασία της επανάταξης περιλαμβάνει όχι μόνο την εκπαίδευση αλλά και την εξοικονομημένη υποστήριξη των κρατουμένων¹⁴ ώστε να αποτρέπεται τυχόν παραβατική συμπεριφορά μετά την αποφυλάκισή τους. Το σχέδιο περιλαμβάνει έξι (6) Επιχειρησιακούς Στόχους από τους οποίους ο τέταρτος αφορά την «Προετοιμασία Επανάταξης, μετασωφρονιστική μέριμνα» και αναλύεται σε δεκαέξι (16) επιμέρους δράσεις.

¹² Βλ. άρθρο 17 του π.δ. 96/2017, Α' 136.

¹³ Η έκδοση του στρατηγικού σχεδίου της επόμενης περιόδου (2021-2023) δεν είχε ολοκληρωθεί έως 31.12.2020, ήτοι εντός της ελεγχόμενης περιόδου. Σύμφωνα με απάντηση του φορέα η επικαιροποίηση του Στρατηγικού Πλάνου Σωφρονιστικής Πολιτικής 2021 – 2023 ενσωματώθηκε στο στρατηγικό σχέδιο του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη στις 29.11.2011, δηλαδή μετά την πάροδο 11 μηνών από την ημερομηνία έναρξης της υλοποίησής του.

¹⁴ Στο πλαίσιο αυτό πλιν της εκπαίδευσης προβλέπονται μέτρα όπως η διευκόλυνση των κρατουμένων να διατηρούν επαφές με το κοινωνικό και οικογενειακό τους περιβάλλον ή η πρόβλεψη μέτρων εναλλακτικών σε σχέση με τις ποινές κράτησης, όπως για παράδειγμα το μέτρο της αποφυλάκισης κρατουμένων με «βραχιολάκι» ή οι άδειες ημιελεύθερης διαβίωσης. Όμως κατά το στάδιο της προκαταρκτικής μελέτης διαπιστώθηκε ότι οι εκτελεσθείσες δράσεις επανάταξης αφορούσαν κυρίως μέτρα εκπαίδευσης / κατάρτισης, αφού για παράδειγμα Καταστήματα Ημιελεύθερης Διαβίωσης ή Τμήματα Ημιελεύθερης Διαβίωσης δεν έχουν λειτουργήσει ακόμα. Έτσι ο έλεγχος περιορίστηκε στις δράσεις εκπαίδευσης / επαγγελματικής κατάρτισης των κρατουμένων.

Παραλείψεις κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό

10. Από τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι κατά το στάδιο εκπόνησης και σχεδιασμού του στρατηγικού σχεδίου δεν συμμετείχαν οι άμεσα εμπλεκόμενοι φορείς (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, ΕΠΑΝΟΔΟΣ, Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού κ.α.), παρόλο που οι φορείς αυτοί φέρεται ότι θα εκτελέσουν πολλές από τις προβλεπόμενες στο σχέδιο αυτό δράσεις. Έτσι δεν προκύπτει ότι κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό ελήφθησαν υπόψη οι προτάσεις και οι διαθέσιμοι πόροι των ανωτέρω φορέων, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι προβλεπόμενες δράσεις είναι εφικτό να υλοποιηθούν.

11. Εξάλλου, από την επισκόπηση του στρατηγικού σχεδίου προκύπτει ότι δεν τεκμηριώνεται ότι ελήφθησαν επαρκώς υπόψη βέλτιστες πρακτικές ή συστάσεις οργάνων ευρωπαϊκών ή διεθνών οργανισμών. Αν και στο προοίμιο του στρατηγικού σχεδίου αναφέρεται η ανάγκη του στρατηγικού σχεδιασμού ως «επίμονη πρόταση» των ευρωπαϊκών θεσμών, ενώ, περαιτέρω γίνεται αναφορά (κεφ. 6.3, σελ. 94) στις Διεθνείς οδηγίες και συστάσεις που δίνουν κατευθύνσεις για τη σωφρονιστική πολιτική (soft law),¹⁵ εντούτοις δεν εξειδικεύεται πως οι επιλεγθείσες δράσεις εναρμονίζονται με τις συστάσεις αυτές.

12. Τέλος, το στρατηγικό αυτό σχέδιο (2018 – 2020) δεν συνοδεύεται από μελέτες/αξιολογήσεις των πολιτικών και δράσεων επανένταξης των κρατουμένων που εφαρμόστηκαν κατά τις προηγούμενες χρονικές περιόδους, ώστε να αποδεικνύεται ότι κατά την ανάληψη των δράσεων που τελικώς υιοθετήθηκαν ελήφθησαν υπόψη οι εμπειρίες από τα προγράμματα που ήδη εφαρμόστηκαν.

Έλλειψη συγκεκριμένων δράσεων και δεικτών επίτευξης αποτελεσμάτων.

13. Κατά τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι οι στόχοι που περιλαμβάνονταν στο στρατηγικό σχέδιο δεν ήταν συγκεκριμένοι,¹⁶ δεδομένου ότι εξειδικεύονταν σε δράσεις για τις οποίες δεν προσδιορίζονταν με σαφήνεια οι ενέργειες που έπρεπε να αναληφθούν. Επίσης δεν καθορίστηκε σαφές χρονοδιάγραμμα υλοποίησης κάθε δράσης, ούτε, περαιτέρω, τέθηκαν δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων (ποσοτικοί και ποιοτικοί στόχοι) για την μεταγενέστερη αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της

¹⁵ Οι Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες (European Prison Rules) του Συμβουλίου της Ευρώπης, βλ σχετικά Σύσταση 2006 των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία υιοθετήθηκε στην 952^η συνάντηση, όπως αυτή αναθεωρήθηκε την 1^η Ιουλίου 2020 κατά τη διάρκεια της 1.380^{ης} συνάντησης, οι Nelson Mandela Rules της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, οι κανόνες του ΟΗΕ για τη μεταχείριση των γυναικών κρατουμένων και τα μη φυλακτικά μέτρα για τις γυναίκες δράστες (Bangkok Rules), οι Ευρωπαϊκοί Κανόνες για τα Μέτρα και τις Ποινές που εκτίονται στην κοινότητα (European Rules on Community Sanctions and Measures) του Συμβουλίου της Ευρώπης και οι Ευρωπαϊκοί Κανόνες δοκιμασίας (European Probation Rules) του Συμβουλίου της Ευρώπης.

¹⁶ Βλ. ν. 3230/2004 και άρθρα 22 και 23 ν. 4369/2016. Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, καθιερώνεται στο Δημόσιο το σύστημα «Διοίκηση μέσω Στόχων», με το οποίο επιδιώκεται η αποτελεσματικότερη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών και συνεπώς η πληρέστερη ανταπόκριση στις ανάγκες της κοινωνίας. Στο πλαίσιο αυτό οι στόχοι που τίθενται πρέπει να φέρουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, μεταξύ των οποίων, να είναι συγκεκριμένοι, μετρήσιμοι, δηλαδή να μπορούν να προσδιορισθούν ποσοτικά και ποιοτικά τόσοι οι ίδιοι όσο και τα οφέλη από την επίτευξή τους, εφικτοί και συμφωνημένοι, λαμβάνοντας υπόψη τους πόρους που έχει ο φορέας στη διάθεσή του, ρεαλιστικοί και χρονικά δεσμευτικοί.

δράσης. Σε περίπτωση δράσεων με περισσότερους εμπλεκόμενους φορείς δεν προκύπτει ποιος φορέας έχει την ευθύνη συντονισμού και πως θα αναπτυχθούν οι σχετικές συνεργασίες.

Για παράδειγμα περιλαμβάνεται Δράση I-4 «Προσδιορισμός – δημιουργία χώρων για δραστηριότητες ανά φυλακή εκπαίδευσης, κατάρτισης, αθλητισμού, παραγωγικά εργαστήρια, χώρους πολλαπλών χρήσεων/παιδικά επισκεπτήρια, χώρους οικογενειακής συνεύρεσης». Δεν προσδιορίζεται ειδικότερα πόσοι ακριβώς και τι είδους χώροι θα δημιουργηθούν και σε πόσα από τα υφιστάμενα Καταστήματα Κράτησης. Επίσης δεν αναφέρεται ο χρόνος ολοκλήρωσης της δράσης (για όλες τις δράσεις ως χρονοδιάγραμμα τίθεται η περίοδος 2018-2020 η οποία αφορά ολόκληρη την περίοδο εφαρμογής του στρατηγικού σχεδίου). Ως εμπλεκόμενοι φορείς ορίζονται το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, η ανώνυμη εταιρεία Κτιριακές Υποδομές Α.Ε. και οι Τεχνικές Υπηρεσίες των Περιφερειών χωρίς εξειδίκευση του ποιος έχει την ευθύνη υλοποίησης της δράσης. Τέλος η δράση δεν συνοδεύεται από δείκτες εκροής (π.χ. δημιουργία 10 χώρων οικογενειακής συνεύρεσης), ούτε από δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων π.χ. ποια θα ήταν η επιθυμητή μεταβολή μετά την ολοκλήρωση της δράσης (τιμή στόχος) σε σχέση με την υφιστάμενη κατάσταση όπως λ.χ. ποσοστό αύξησης των υφιστάμενων δομών εκπαίδευσης.

14. Περαιτέρω, τα αρμόδια όργανα των επιμέρους υπηρεσιών της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής δεν προέβησαν σε εξειδίκευση των ανωτέρω δράσεων του στρατηγικού σχεδίου, προκειμένου να ευθυγραμμιστεί η δραστηριότητά τους με τους στόχους του, ούτε καθορίστηκαν ρόλοι και αρμοδιότητες μεταξύ τόσο των επιμέρους Τμημάτων, όσο και του προσωπικού αυτών. Εξάλλου, η έλλειψη δεικτών σχετικά με τα αναμενόμενα αποτελέσματα από την υλοποίηση των δράσεων δεν αναπληρώθηκε ούτε σε μεταγενέστερο στάδιο από τις Διευθύνσεις που ήταν υπεύθυνες για την εφαρμογή του στρατηγικού σχεδίου,¹⁷ με αποτέλεσμα να καθίσταται δυσχερής η περαιτέρω αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της κάθε δράσης.

¹⁷ Βλ. επίσης και ειδικότερες διατάξεις άρθρων 52 και 53 του π.δ. 97/2017 οι οποίες ορίζουν ότι οι Προϊστάμενοι των Διευθύνσεων (μεταξύ των οποίων και της Αντεγκληματικής Πολιτικής) είναι αρμόδιοι για την διαμόρφωση της ετήσιας στοχοθεσίας και τον προσδιορισμό των δεικτών μέτρησης αυτής εντός του πλαισίου του στρατηγικού σκοπού της Γενικής Διεύθυνσης στην οποία υπάγονται.

II

Κατά την επιλογή των συγκεκριμένων δράσεων επανένταξης δεν λαμβάνονται υπόψη οι αντικειμενικές ανάγκες επανένταξης των κρατουμένων. Οι διαδικασίες ενημέρωσης των κρατουμένων για τα προγράμματα που υλοποιούνται στα Καταστήματα Κράτησης δεν διασφαλίζουν την ισότιμη πρόσβασή τους στα προγράμματα στα οποία θα μπορούσαν να ενταχθούν.

15. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία¹⁸ σε κάθε Κατάστημα Κράτησης πραγματοποιείται η καταχώρηση των προσωπικών και δημογραφικών στοιχείων των νεοεισερχόμενων Κρατουμένων στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου εκπαίδευσής τους.

16. Το Τμήμα Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατουμένων της Διεύθυνσης Αντεγκληματικής Πολιτικής¹⁹ είναι αρμόδιο για την συγκέντρωση και την επεξεργασία στατιστικών στοιχείων σχετικά με το επίπεδο και τις ανάγκες της εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης των κρατουμένων σε συνεργασία με τους υπεύθυνους εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που μας απέστειλε η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, ο αριθμός των κρατουμένων στα Καταστήματα Κράτησης της επικράτειας, στις 6.8.2020, ανερχόταν σε 11.655 άτομα, από τα οποία 4.852 Έλληνες και 6.803 αλλοδαποί (από τους οποίους το 58% γνώριζε την ελληνική γλώσσα, ενώ το υπόλοιπο 42% όχι). Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των κρατουμένων: 1.770 άτομα (15,2%) δεν είχαν λάβει καμία εκπαίδευση, 3.603 άτομα (30,9%) ήταν στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Δημοτικό), 5.174 άτομα (44,4%) στο επίπεδο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Γυμνάσιο, Λύκειο ή Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας), 130 άτομα (1,1%) στην μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση (Κολέγια, ΙΕΚ κ.λπ.) και 556 άτομα (4,8%) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Α.Ε.Ι., Τ.Ε.Ι., μεταπτυχιακό, διδακτορικό), ενώ 422 άτομα (3,6%) δεν δήλωσαν επίπεδο εκπαίδευσης.

Ελλείψεις στην καταγραφή των αναγκών των κρατουμένων

17. Κατά τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι η ενημέρωση του αρμοδίου Τμήματος Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατουμένων της Διεύθυνσης Αντεγκληματικής Πολιτικής, με τα στοιχεία που καταχωρούνται στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα πραγματοποιείται σε μεταγενέστερο στάδιο, καθόσον δεν υπήρχε σχετική διασύνδεση online, ώστε το αρμόδιο Τμήμα

¹⁸ Βλ. άρθρα 23 και 24 του Σωφρονιστικού Κώδικα.

¹⁹ Βλ. άρθρο 15 του π.δ. 96/2017, Α' 136

να προβαίνει σε άμεση συγκέντρωση και επεξεργασία των σχετικών στατιστικών στοιχείων.

18. Η ανάγκη άμεσης διασύνδεσης Καταστημάτων Κράτησης και Κεντρικής Υπηρεσίας είχε εντοπιστεί και εκφρασθεί ως δράση για την περίοδο 2015-2017, περαιτέρω συμπεριλαμβάνεται και στο Στρατηγικό Σχέδιο 2018 – 2020 (πλήρης λειτουργία του συστήματος ηλεκτρονικής διασύνδεσης των Καταστημάτων Κράτησης και της Κεντρικής Υπηρεσίας), όμως μέχρι και σήμερα δεν έχει ολοκληρωθεί.

19. Περαιτέρω, δεν προκύπτει ότι η υπάρχουσα στατιστική πληροφόρηση σχετικά με το προφίλ των κρατουμένων αξιοποιείται, ώστε να κατηγοριοποιηθούν και να αξιολογηθούν οι ανάγκες των κρατουμένων, προκειμένου να επιλεγούν οι πλέον κατάλληλες δράσεις επανένταξης (εκπαίδευσης/κατάρτισης) για την κάλυψη των συγκεκριμένων αναγκών τους.

20. Ειδικότερα, δεν προκύπτει η συστηματική καταγραφή και άλλων δημογραφικών χαρακτηριστικών και στοιχείων όπως είναι η γλώσσα, η εθνικότητα, η θρησκεία²⁰ κ.λπ. και η περαιτέρω αξιοποίησή τους. Το γεγονός της ύπαρξης διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων με πολυποίκιλες γλωσσικές, πολιτισμικές, ηλικιακές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες δικαιολογεί την ανάπτυξη στοχευμένων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων, ώστε να υπηρετείται ο στόχος της καλύτερης επανένταξης στο κοινωνικό περιβάλλον, π.χ. πραγματοποίηση περισσότερων προγραμμάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε Καταστήματα Κράτησης όπου υφίστανται περισσότεροι αλλοδαποί που δεν γνωρίζουν την γλώσσα.

21. Ο έλεγχος διαπίστωσε ότι δεν υφίσταται σε κεντρικό επίπεδο σαφής διαδικασία και κριτήρια επιλογής, ιδίως όσον αφορά τα επιλεγέντα προγράμματα επιμόρφωσης και κατάρτισης που τελικώς θα υλοποιηθούν στα Καταστήματα Κράτησης, ώστε να διασφαλίζεται ότι αυτά θα καλύπτουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό των κρατουμένων και θα επιτρέπουν τη συμμετοχή περισσότερων διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων.²¹ Η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής ανέφερε ότι τα Καταστήματα Κράτησης έχουν την δυνατότητα άμεσης επιτόπιας εποπτείας των προγραμμάτων και ανάλογης προσαρμογής τους στο υπάρχον δυναμικό, ενόψει του μεταβαλλόμενου χαρακτήρα του πληθυσμού των κρατουμένων και ότι εξετάζει την αποστολή σχετικής εγκυκλίου προς τα Καταστήματα Κράτησης για την αποτύπωση των εκπαιδευτικών αναγκών των κρατουμένων σε τακτική βάση.

²⁰ Σύμφωνα βέβαια με τις οικείες διατάξεις το θρήσκευμα καταγράφεται εφόσον ο κρατούμενος το επιθυμεί (βλ. άρθρο 23 παρ. 3 του ν. 2776/1999).

²¹ Τα προγράμματα επιμόρφωσης, κατάρτισης και εκπαίδευσης ακολουθούν το κλασικό πρόγραμμα της Πολιτείας όπως εφαρμόζεται σε όλες τις δομές εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας ή του ΟΑΕΔ ή του Υπουργείου Εργασίας ανάλογα με τον Φορέα Υλοποίησης και παρέχονται είτε εντός των Καταστημάτων Κράτησης ή σε δομές εκτός, απευθυνόμενα σε γενικές ομάδες πληθυσμού. Αν και δεν διασφαλίζεται ότι τα προγράμματα είναι απόλυτα προσαρμοσμένα στις ειδικές ανάγκες των ομάδων κρατουμένων, εντούτοις εξασφαλίζεται ότι η πιστοποίηση που δίδεται σε κάθε συμμετέχοντα είναι ισότιμη με την πιστοποίηση που δίδεται εκτός Καταστημάτων Κράτησης.

Αδυναμίες στις διαδικασίες ενημέρωσης των κρατουμένων

22. Τα προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των κρατουμένων μπορούν να λάβουν πολλές εναλλακτικές μορφές.²² Σύμφωνα με τον ισχύοντα Κανονισμό λειτουργίας των Καταστημάτων Κράτησης,²³ οι κρατούμενοι δικαιούνται α) να ενημερώνονται από τον διευθυντή, κατά την εισαγωγή τους στο κατάστημα και σε γλώσσα που κατανοούν, για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και β) να ζητούν ενημέρωση για τη νομική και κοινωνική τους κατάσταση και υποστήριξη για την προσαρμογή τους στην κοινωνική ζωή μετά την αποφυλάκιση, συμπεριλαμβανομένων της εξασφάλισης στέγης και της ανεύρεσης εργασίας.

23. Κρίσιμη για την διαδικασία υλοποίησης των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι η ύπαρξη μηχανισμών διασφάλισης της ενημέρωσης του συνόλου των κρατουμένων για τα υλοποιούμενα στα Καταστήματα Κράτησης προγράμματα, ώστε να αποτρέπεται ο κίνδυνος της μη ισότιμης συμμετοχής των κρατουμένων ή ο αποκλεισμός πληθυσμιακών ομάδων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Η ενημέρωση ιδίως συνδέεται με το δικαίωμα ισότιμης πρόσβασης των κρατουμένων στα προγράμματα που λειτουργούν στα Καταστήματα Κράτησης.

24. Η ενημέρωση όλων των κρατουμένων για τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης ή κατάρτισης που πραγματοποιούνται σε κάθε Κατάστημα Κράτησης είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί η επιτυχής συμμετοχή τους συνδέεται με την δυνατότητα ευεργετικού υπολογισμού των ημερών ποινής, αφού, υπό προϋποθέσεις, προβλέπεται η δυνατότητα κάθε ημέρα εκπαίδευσης να αντιστοιχεί σε δύο ημέρες ποινής.²⁴

25. Κατά τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι δεν έχουν τεθεί από την Κεντρική Υπηρεσία (Τμήμα Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατουμένων της Διεύθυνσης Αντεγκληματικής Πολιτικής) ενιαίες και σαφείς τυποποιημένες διαδικασίες ή οδηγίες, ώστε να εξασφαλίζεται η πλήρης ενημέρωση των κρατουμένων όσον αφορά τα συγκεκριμένα υλοποιούμενα σε κάθε Κατάστημα Κράτησης προγράμματα εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και κατάρτισης.

²² Μπορεί να αφορούν α) την πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέσω δομών που λειτουργούν στα Κέντρα Κράτησης, β) την τριτοβάθμια εκπαίδευση μέσω της εξ αποστάσεως παρακολούθησης μαθημάτων και εργαστηρίων, τη χορήγηση εκπαιδευτικών αδειών, καθώς και μέσω της συμμετοχής στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (στο πλαίσιο συμφωνίας συνεργασίας από το 2016 για ετήσια χορήγηση είκοσι θέσεων/υποτροφιών σε προπτυχιακά προγράμματα), γ) τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, δ) Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, με σκοπό την απόκτηση επαγγελματικής κατάρτισης και την παροχή εφοδίων στους κρατούμενους για την κοινωνική τους επανένταξη, ε) την κατ' ιδίαν μόρφωση, μέσω της οποίας παρέχεται η υλικοτεχνική υποδομή στους κρατούμενους να μελετήσουν μόνοι τους και να συμμετέχουν στη συνέχεια σε εξετάσεις για την πιστοποίηση της κτήσης του σχετικού επιπέδου εκπαίδευσης, στ) προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που οργανώνονται από τον ΟΑΕΔ και ζ) προγράμματα επιμόρφωσης και κατάρτισης που οργανώνονται και υλοποιούνται από τα ίδια τα Καταστήματα Κράτησης, βλ. άρθρο 10 της Υ.Α. αριθ. 235/οικ./2019 «Οργάνωση και υλοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης, άθλησης, πολιτιστικών δραστηριοτήτων, δημιουργικής απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τους κρατούμενους στα Καταστήματα Κράτησης», Β'32.

²³ Βλ. άρθρο 32 του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας Γενικών Καταστημάτων Κράτησης τύπου Α και Β (Υ.Α. αριθ. 58819/7.4.2003, Β'463) και άρθρο 24 του ισχύοντος Σωφρονιστικού Κώδικα.

²⁴ Βλ. άρθρο 46 του ισχύοντος Σωφρονιστικού Κώδικα.

26. Η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής ανέφερε ότι οι νεοεισερχόμενοι κρατούμενοι ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους (ανάμεσα στα οποία και το δικαίωμα εκπαίδευσης) με τη λήψη ενημερωτικού υλικού (όπως το αλφαβητάρι κρατουμένων που εκδίδεται σε 3 γλώσσες, ελληνικά, αλβανικά και αγγλικά), ενώ, για τα ειδικότερα προσφερόμενα προγράμματα στα Καταστήματα Κράτησης, οι κρατούμενοι ενημερώνονται μέσω ανακοινώσεων σε κοινόχρηστους χώρους καθώς και μέσω προσωπικών ενημερώσεων/διευκρινίσεων από το αρμόδιο επιστημονικό προσωπικό.

27. Ελλείπει όμως στοιχείων τεκμηρίωσης για τα ανωτέρω και ενόψει των διαφορετικών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων κάθε κατηγορίας κρατουμένων (π.χ. ημεδαποί – αλλοδαποί, καλή γνώση ελληνικής γλώσσας ή όχι, ποσοστό αναλφάβητων κ.α.) που μπορεί να καθιστούν την πληροφόρησή τους μέσω γραπτών ανακοινώσεων αναποτελεσματική, θα έπρεπε η Γενική Γραμματεία να θέσει τυποποιημένες διαδικασίες πληροφόρησης των κρατουμένων (π.χ. ενδεικτικά μέσω ενυπόγραφης βεβαίωσης των κρατουμένων για την ενημέρωσή τους) που να ισχύουν σε όλα τα Καταστήματα Κράτησης, ώστε να κατοχυρώνεται η συμμετοχή του αρμοδίου προσωπικού των Καταστημάτων Κράτησης στις σχετικές διαδικασίες και να διασφαλίζεται η ισότιμη πρόσβαση όλων των εν δυνάμει ενδιαφερόμενων στις πραγματοποιούμενες δράσεις.

III

Εκπαιδευτικές δομές δεν λειτουργούν σε όλα τα Καταστήματα Κράτησης. Δεν πραγματοποιείται σημαντικός αριθμός δράσεων που να αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση.

28. Πέρα από τις διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα που ορίζουν τα της εκπαίδευσης και κατάρτισης των κρατουμένων,²⁵ ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας των Γενικών Καταστημάτων Κράτησης²⁶ ορίζει ότι σε κάθε κατάσταση οργανώνονται προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης ολιγομελών ομάδων κρατουμένων σε συνεργασία με ειδικά κέντρα κατάρτισης, υπό την επίβλεψη του τμήματος κοινωνικής εργασίας, του κοινωνιολόγου και του σύμβουλου εκπαίδευσης, εφόσον υπηρετεί τέτοιος στο Κατάστημα Κράτησης.

29. Τα προγράμματα πρέπει να διεξάγονται σε κατάλληλη αίθουσα, εντός ή εκτός των χώρων κράτησης, ενώ το Συμβούλιο Φυλακής μεριμνά για τη δημιουργία προγραμμάτων, εφόσον υπάρχει ανάγκη, όπως: α) για αναλφάβητους, β) σχολείου δεύτερης ευκαιρίας, γ) επαγγελματικής κατάρτισης, δ) ξένων γλωσσών. Τέλος προβλέπεται ότι η συνέχιση των σπουδών των κρατουμένων εκτός καταστήματος

²⁵ Βλ. άρθρα 35 και 46 του ν. 2776/1999 Α' 291.

²⁶ Βλ. άρθρο 20 του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας Γενικών Καταστημάτων Κράτησης τύπου Α και Β (Υ.Α. αριθ. 58819/7.4.2003, Β' 463).

γίνεται σε αναγνωρισμένα και πιστοποιημένα εκπαιδευτικά ιδρύματα και σχολές στις οποίες είναι εγγεγραμμένοι, ενώ, η εγγραφή και φοίτηση ή μαθητεία στα ιδρύματα αυτά και σε σχολές οποιασδήποτε βαθμίδας εξασφαλίζεται με τη χορήγηση εκπαιδευτικών αδειών.

Η γενική εκπαίδευση δεν παρέχεται σε όλες τις υφιστάμενες δομές

30. Όπως προκύπτει από τις ετήσιες εκθέσεις του Τμήματος Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατούμενων της Διεύθυνσης Αντεγκληματικής Πολιτικής κατά το έτος 2020 (έναρξη σχολικού έτους 2020-2021) εκπαιδευτικές δομές (πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σχολεία δεύτερης ευκαιρίας ή Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης) λειτουργούσαν σε είκοσι (20) συνολικά από τα τριάντα τέσσερα (34) Καταστήματα Κράτησης της χώρας καθώς και στο Ίδρυμα Αρωγής Ανήλικων Αρρένων Βόλου.

31. Ειδικότερα, τυπική εκπαίδευση (πρωτοβάθμια/δευτεροβάθμια) παρέχεται σε 9 Καταστήματα Κράτησης, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας υπάρχουν σε 13 Καταστήματα Κράτησης και Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης σε 3 Καταστήματα Κράτησης²⁷. Διαπιστώνεται συνεπώς ότι δεν υφίστανται δομές εκπαίδευσης σε όλα τα Καταστήματα Κράτησης και συναφώς δεν προκύπτει ότι παρέχονται σε όλους τους εν δυνάμει ενδιαφερόμενους ίσες ευκαιρίες για εκπαίδευση και κατάρτιση. Αν και κατά τον έλεγχο μας αναφέρθηκε ότι προβλέπεται η δυνατότητα μεταγωγής των κρατούμενων, προς εξυπηρέτηση των εκπαιδευτικών τους αναγκών, σε δομές, εκτός των Καταστημάτων Κράτησης, δεν μας προσκομίστηκαν στοιχεία για τον αριθμό των κρατούμενων που έκαναν χρήση αυτής της δυνατότητας εντός της ελεγχόμενης τριετίας²⁸.

32. Στο πλαίσιο αυτό φαίνεται ότι η ομάδα εργασίας για την επεξεργασία και επικαιροποίηση του στρατηγικού πλάνου σωφρονιστικής πολιτικής της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής για τα έτη 2021 - 2023 περιλαμβάνει Στρατηγικό Στόχο 7 (Αναβάθμιση της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των κρατούμενων) με ειδικότερη δράση την επέκταση του δικτύου των εκπαιδευτικών δομών στα Καταστήματα Κράτησης σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και την δημιουργία σχολικών μονάδων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας κ.α.

²⁷ Για περισσότερη ανάλυση βλ. πίνακα της εισαγωγής της έκθεσης, όπου φαίνεται ότι κάποια Καταστήματα Κράτησης έχουν περισσότερα είδη εκπαιδευτικών δομών π.χ. Κορυδαλλός ή το Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα.

²⁸ Υφίστανται στοιχεία για τον αριθμό των κατ'ίδιαν διδαχθέντων κρατούμενων, οι οποίοι κατά τη λήξη του σχολικού έτους 2018 – 2019 ανέρχονταν σε 16 άτομα (Γυμνάσιο) και 106 άτομα (Λύκειο) και κατά τη λήξη του σχολικού έτους 2019 – 2020 σε 19 άτομα (Γυμνάσιο) και 154 άτομα (Λύκειο), όμως δεν προσκομίστηκαν στοιχεία για το πόσοι από αυτούς έκαναν χρήση της δυνατότητας μεταγωγής τους σε εκπαιδευτικές δομές εκτός των Καταστημάτων Κράτησης.

Ελλείψεις στις δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης.

33. Όσον αφορά την οργάνωση άλλων δράσεων, όπως α) προγραμμάτων επιμόρφωσης, β) άθλησης, γ) πολιτιστικές δραστηριότητες, δ) δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης και ε) επαγγελματικής κατάρτισης, όπως οι δραστηριότητες αυτές περιγράφονται από το οικείο κανονιστικό πλαίσιο,²⁹ κατά τον έλεγχο αναδείχθηκαν τα ακόλουθα:

34. Η πλειονότητα των δράσεων της ελεγχόμενης περιόδου³⁰ αφορά κυρίως δράσεις ψυχαγωγίας και δημιουργικής απασχόλησης των κρατουμένων, οι οποίες εντάσσονται, καταρχήν, στους σκοπούς του σωφρονιστικού συστήματος.³¹ Παρατηρείται όμως ότι δεν υλοποιείται σημαντικός αριθμός δράσεων που να αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση των κρατουμένων και να οδηγούν στην απόκτηση πιστοποιημένων τίτλων απόκτησης τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων. Διαπιστώνεται δηλαδή ότι κατά την ελεγχόμενη περίοδο δόθηκε έμφαση σε δράσεις ψυχαγωγίας (κυρίως παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων και συμμετοχή σε θεατρικά εργαστήρια) και όχι τόσο στην επαγγελματική κατάρτιση, αποτελεί δε ζήτημα αν αυτή η επιλογή στηρίζει επιστημονικά τις προσπάθειες της μετέπειτα επιτυχούς επανένταξης των κρατουμένων. Η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής μας αναφέρει ότι για το 2021 προγραμματίζονται δράσεις σχετικές με την κατάρτιση (πχ. κοπτική-ραπτική, μηχανολογία αυτοκινήτου, φροντίδα υγιεινής και προσώπου για γυναίκες κρατούμενες κ.α.), αλλά δεν διευκρινίζει πόσες από αυτές τις δράσεις θα οδηγούν στην απόκτηση πιστοποιημένων τίτλων.

35. Περαιτέρω, οι δράσεις που εφαρμόστηκαν αφορούν κυρίως τα έτη 2018 και 2019, ενώ οι περισσότερες από τις συναφείς δραστηριότητες στα Καταστήματα Κράτησης ματαιώθηκαν κατά το έτος 2020, με στόχο την αποφυγή της διασποράς της πανδημίας SARS – COV2, δεδομένου ότι για τις δράσεις αυτές δεν προβλέφθηκαν ή δεν ήταν εφικτό να προβλεφθούν αντίστοιχες, όπως για την παροχή της πρωτοβάθμιας – δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δυνατότητες εξ αποστάσεως παρακολούθησης. Πράγματι, η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής επιβεβαίωσε ότι το 2020 κάποιες εξ αποστάσεως δράσεις

²⁹ Η ανάλυση του περιεχομένου των προγραμμάτων αυτών παρέχεται στο άρθρο 1 της Υ.Α. αριθ. 235/οικ./2019 «Οργάνωση και υλοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης, άθλησης, πολιτιστικών δραστηριοτήτων, δημιουργικής απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τους κρατουμένους στα Καταστήματα Κράτησης», Β'327: α) προγράμματα επιμόρφωσης για την απόκτηση βασικών δεξιοτήτων (εκμάθηση ελληνικής γλώσσας και πληροφορική), β) δραστηριότητες άθλησης για την διατήρηση της σωματικής και ψυχικής υγείας των κρατουμένων και την ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος, γ) πολιτιστικές δραστηριότητες, ιδίως ομάδες τέχνης και πολιτισμού (θεάτρου, ζωγραφικής, μουσικής, φωτογραφίας, κινηματογράφου κ.λπ.) για την ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, δ) δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης όπως εργαστήρια κατασκευών (κεραμικής, διακοσμητικών αντικειμένων, ξυλουργικής, κοσμήματος κ.λπ.), για την ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, ε) προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, τα οποία στοχεύουν στην απόκτηση τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων και παρέχουν κατά το δυνατόν πιστοποιημένους τίτλους από τους αρμόδιους προς τούτο φορείς.

³⁰ Πέραν αυτών που εντάσσονται στο κομμάτι της τυπικής εκπαίδευσης, δηλαδή πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή σχολεία δεύτερης ευκαιρίας.

³¹ βλ. άρθρο 38 του ισχύοντος Σωφρονιστικού Κώδικα με τίτλο Ψυχαγωγία – ελεύθερος χρόνος

πραγματοποιήθηκαν σε τρία Καταστήματα Κράτησης: στο Ψυχιατρείο Κρατουμένων Κορυδαλλού, στον Ελεώνα Θηβών και στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου.

36. Τέλος, υφίστανται Καταστήματα Κράτησης που πραγματοποίησαν περιορισμένο αριθμό δράσεων³² ή που δεν πραγματοποίησαν καθόλου δράσεις (έστω δημιουργικής απασχόλησης ή ψυχαγωγίας) ούτε κατά τη διάρκεια των ετών 2018 (Καταστήματα Κράτησης Άμφισσας και Κέρκυρας) και 2019 (Κατάστημα Κράτησης Κω), ήτοι σε χρονική περίοδο που δεν υφίστανται οι έκτακτες περιστάσεις που προκάλεσε η πανδημία.

IV

Το αρμόδιο Υπουργείο δεν διέθετε στοιχεία ούτε για τους πόρους που απαιτούνται ούτε για τους πόρους που διατίθενται με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αξιολογηθεί αν οι πόροι είναι επαρκείς για την εκτέλεση των δράσεων.

37. Όσον αφορά τις εκπαιδευτικές δομές που λειτουργούν σε Καταστήματα Κράτησης (μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κ.λπ.), το νομοθετικό πλαίσιο που ίσχυε κατά την ελεγχόμενη περίοδο, προέβλεπε ότι η μέριμνα για τη δυνατότητα εύρεσης, δημιουργίας, χρήσης και επέκτασης των αναγκαίων χώρων για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών, ήταν αρμοδιότητα του Συμβούλου – Συντονιστή Εκπαίδευσης,³³ σε συνεργασία με τους Προϊσταμένους Διεύθυνσης των Καταστημάτων Κράτησης.

38. Κατά τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη δεν έχουν θέσει διαδικασίες αξιολόγησης της επάρκειας των διατιθέμενων πόρων κατά την πορεία υλοποίησης των δράσεων επανένταξης (είτε αυτές εντάσσονται στο στρατηγικό σχέδιο, είτε όχι), ούτε διαδικασίες αξιολόγησης του τρόπου που εντοπίζονται και διατίθενται οι σχετικοί πόροι, ώστε να διασφαλίζεται για παράδειγμα ότι δεν υφίστανται κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης που τελικώς δεν αξιοποιήθηκαν.

39. Περαιτέρω, το συνολικό ετήσιο κόστος της υλοποίησης δράσεων επανένταξης κρατουμένων δεν έχει καθοριστεί ή τουλάχιστον, δεν τυγχάνει σε γνώση της

³² Για παράδειγμα το έτος 2019 το Κατάστημα Κράτησης Χαλκίδας πραγματοποίησε ένα μουσικοθεατρικό πρόγραμμα με 9 συμμετέχοντες, το Κατάστημα Κράτησης Πάτρας ένα πρόγραμμα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας με 20 συμμετέχοντες, το Κατάστημα Κράτησης Τρίπολης ένα πρόγραμμα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας για 15 συμμετέχοντες και ένα πρόγραμμα ζωγραφικής με 10 συμμετέχοντες.

³³ Βλ. άρθρο 31 του ν. 4521/2018 Α' 38, όπως ίσχυε πριν την κατάργησή του με το άρθρο 170 παρ. 7 του ν. 4763/2020, σύμφωνα με το οποίο σε κάθε Κατάστημα Κράτησης επιλέγεται Σύμβουλος-Συντονιστής Εκπαίδευσης, μόνιμος εκπαιδευτικός πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τριετή θητεία.

Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη,³⁴ ίσως λόγω του ότι η χρηματοδότηση της δημόσιας αυτής πολιτικής προκύπτει από διάφορες πηγές (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, κονδύλια από Ευρωπαϊκή Ένωση κ.α.).

40. Ο ελεγχόμενος φορέας προώθησε αλληλογραφία μεταξύ των Καταστημάτων Κράτησης και του Τμήματος Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατουμένων η οποία δείχνει ότι αναζητούνταν χώροι εκπαίδευσης και πιστώσεις για τα έτη 2018 – 2019. Όμως κατά τον έλεγχο προέκυψε ότι δεν υπεβλήθη αίτημα για δέσμευση πιστώσεων στον κωδικό για δαπάνες εκπαίδευσης/κατάρτισης από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης (στο οποίο τότε εντασσόταν η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής). Στην πλειονότητά τους τα επιμορφωτικά προγράμματα χρηματοδοτήθηκαν είτε από τους τρίτους φορείς που τα υλοποίησαν, είτε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, χωρίς το αρμόδιο Υπουργείο να διαθέτει στοιχεία για τους πόρους (για εγκαταστάσεις, αριθμό διδακτικού προσωπικού, εθελοντών ή υλικοτεχνική υποδομή) που απαιτήθηκαν.

41. Συνεπώς, δεδομένου ότι στα σχετικά στοιχεία του Υπουργείου, ούτε εκτίμηση του συνολικού κόστους των αναγκών για την πλήρη κάλυψη των δράσεων επανένταξης περιλαμβάνεται ούτε όμως και το σύνολο των κονδυλίων που δίδονται τελικώς για την εκπαίδευση, επιμόρφωση ή κατάρτιση των κρατουμένων, ανεξαρτήτως του εμπλεκόμενου Υπουργείου ή άλλου φορέα, αποτυπώνεται, συνάγεται ότι δεν υφίσταται τεκμηρίωση του αν όντως διατίθενται επαρκείς πόροι.

42. Αναφορικά με το ζήτημα της βέλτιστης αξιοποίησης του ανθρωπίνου δυναμικού, κομβικής σημασίας είναι η εκπαίδευση και επιμόρφωση των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης.³⁵ Εντούτοις, δεν προσκομίστηκαν στοιχεία από τα οποία να προκύπτει η υλοποίηση δράσεων επιμόρφωσης του προσωπικού του φορέα (Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής) ή του διδακτικού προσωπικού, παρά το γεγονός ότι σχετική δράση περιλαμβάνεται στο Στρατηγικό Σχέδιο 2018-2020.

43. Όσον αφορά το ζήτημα της συμμετοχής των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης σε εκπαιδευτικά/επιμορφωτικά προγράμματα, για την περίοδο από 01.01.2018 έως 30.11.2019 ο ελεγχόμενος φορέας δεν είχε στοιχεία, ενώ για την περίοδο από 01.12.2019 έως 31.12.2020 δεν υπήρξε συμμετοχή υπαλλήλων των

³⁴ Το στρατηγικό σχέδιο σωφρονιστικής πολιτικής περιόδου 2018-2020 προβλέπει την υλοποίηση κάποιων δράσεων και το εκτιμώμενο κόστος εκάστης εξ' αυτών, αλλά δεν αποτυπώνει, ούτε κατ' ανάγκη ταυτίζεται, με το σύνολο των εκπαιδευτικών/επιμορφωτικών δράσεων που όντως πραγματοποιήθηκαν κατά την ελεγχόμενη περίοδο για το τελικό κόστος των οποίων δεν δόθηκαν στοιχεία στην ομάδα ελέγχου.

³⁵ Βλ. άρθρο 17 παρ. 2 α του π.δ. 96/2017 σύμφωνα με το οποίο η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής σχεδιάζει, επεξεργάζεται και εισηγείται την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών προγραμμάτων των υπαλλήλων, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 10 της Υ.Α. αριθ. 235/οικ./2019 «2. Τα επιμορφωτικά προγράμματα είναι δυνατόν να οργανώνονται κεντρικά ή ανά κατάσταση κράτησης .. και μπορούν να συμμετέχουν σε αυτά και μέλη του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού των Καταστημάτων Κράτησης, προκειμένου να καλλιεργείται η συνεργασία τους».

Καταστημάτων Κράτησης σε εκπαιδευτικά προγράμματα για το επιστημονικό – διδακτικό προσωπικό.

V

Η έλλειψη επαρκούς και κατάλληλης πληροφόρησης σχετικά με την εφαρμογή των δράσεων επανένταξης, δεν επιτρέπει την λήψη διορθωτικών μέτρων, ούτε την αξιολόγηση της επιτυχίας των συγκεκριμένων δράσεων.

44. Το πλαίσιο παρακολούθησης και υποβολής στοιχείων που αφορούν τον τρόπο υλοποίησης των μέτρων επανένταξης κρατουμένων πρέπει να παρέχει στην αρμόδια Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, επαρκή στοιχεία για την αξιολόγηση των υλοποιούμενων δράσεων. Εξάλλου, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις, η αξιολόγηση από την Διεύθυνση Αντεγκληματικής Πολιτικής των εφαρμοζόμενων, από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου, προγραμμάτων και δράσεων επιτρέπει την ανατροφοδότηση των νέων σχεδιαζόμενων πολιτικών με τα ευρήματα των αξιολογήσεων³⁶.

Ελλείψεις σε επίπεδο διαδικασιών συλλογής και ελέγχου δεδομένων

45. Κατά τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι δεν προβλέπονται διαδικασίες συλλογής και καταγραφής των πληροφοριών που αφορούν την εφαρμογή των προγραμμάτων εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και κατάρτισης σε ένα κεντρικό πληροφοριακό σύστημα, ώστε η σχετική πληροφόρηση να είναι άμεσα προσβάσιμη και αξιοποιήσιμη από τις ανωτέρω υπηρεσίες. Άλλωστε, η ομάδα ελέγχου δεν διαπίστωσε την ύπαρξη μηχανισμού εποπτείας της συνέπειας και ακρίβειας καταχώρησης των ειδικότερων δεδομένων από τα Καταστήματα Κράτησης στο πληροφοριακό σύστημα.

46. Επιπρόσθετα, δεν υφίστανται διαδικασίες για την αναφορά αποκλίσεων από τους στόχους που προκύπτουν κατά την υλοποίηση του Στρατηγικού Σχεδίου, ώστε να ληφθούν εγκαίρως τα κατάλληλα μέτρα, ενώ διαπιστώθηκε ότι η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, η οποία θα μπορούσε να εντοπίσει τις σχετικές ελλείψεις, δεν λειτουργεί.

47. Ο έλεγχος ανέδειξε ότι στην πράξη τα Καταστήματα Κράτησης αποστέλλουν στο Τμήμα Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατουμένων, σε ετήσια βάση, απολογιστικά στοιχεία για τα προγράμματα που υλοποιήθηκαν. Όμως επειδή δεν υφίστανται διαδικασίες εξασφάλισης της συστηματικής συλλογής δεδομένων, σε αρκετές περιπτώσεις δεν συλλέγονται πληροφορίες από όλα τα Καταστήματα

³⁶ Βλ. άρθρο 15 παρ. 3 α' δδ) του π.δ. 96/2017.

Κράτησης³⁷. Το ανωτέρω Τμήμα συντάσσει ετήσια έκθεση αποτελεσμάτων στο τομέα εκπαίδευσης κρατουμένων η οποία μπορεί να αναρτάται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου.

Ελλείψεις σε επίπεδο αξιολόγησης των απολογιστικών στοιχείων

48. Από την επισκόπηση των ετήσιων αυτών εκθέσεων της ελεγχόμενης περιόδου (2018 - 2020) καθώς και από σχετικούς πίνακες εργασίας (σε μορφή Excel) που προσκομίστηκαν από το Τμήμα Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατουμένων διαπιστώθηκαν (βλ. κατωτέρω 49, 50 και 51) τα εξής:

49. Στις ανωτέρω ετήσιες εκθέσεις παρέχεται γενική, συνοπτική περιγραφή των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων του ελεγχόμενου έτους, ενώ στους σχετικούς πίνακες³⁸ καταγράφεται ο αριθμός συμμετεχόντων (ανά εκπαιδευτική βαθμίδα), στην έναρξη και λήξη του σχολικού έτους καθώς και των αποφοίτων (από εκπαιδευτικές δομές), συνολικά και ανά Κατάστημα Κράτησης.

50. Πλην δεν πραγματοποιείται περαιτέρω συστηματική επεξεργασία/αξιοποίηση των στατιστικών στοιχείων (διαχρονικών και στρωματοποιημένων ανά ηλικία, κατηγορία κρατουμένων και επίπεδο μόρφωσης), ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί (με δείκτες προόδου) ο βαθμός κάλυψης των εκπαιδευτικών αναγκών από τα προγράμματα που εφαρμόστηκαν. Η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής μας ανέφερε ότι για να εφαρμοστεί διαδικασία αξιολόγησης των στοιχείων απαιτούνται κατάλληλα μεθοδολογικά εργαλεία και προσδιορισμός κοινώς αποδεκτών δεικτών (ποιοτικών/ποσοτικών) και επισήμανε την έλλειψη προσωπικού με εξειδικευμένες γνώσεις και την έλλειψη τεχνογνωσίας.

Για παράδειγμα το σύνολο των αποφοίτων δημοτικού για το σχολικό έτος 2018-2019 ανήλθε σε 73 άτομα και το σχολικό έτος 2019-2020 σε 52 άτομα, χωρίς όμως να συνδέεται η πληροφόρηση αυτή με το συνολικό αριθμό των κρατουμένων της ίδιας περιόδου που δεν είχαν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε τέτοια προγράμματα. Έτσι δεν αξιολογείται (με ποσοστά κάλυψης/δείκτες προόδου ανά έτος) αν οι υφιστάμενες εκπαιδευτικές δομές παράγουν σημαντικά αποτελέσματα ως προς την κάλυψη των διαπιστωμένων αναγκών ή πρέπει να ενταθούν οι σχετικές προσπάθειες. Ομοίως δίδονται συνολικά στοιχεία για τους αποφοίτους Γυμνασίου (8 το σχολικό έτος 2018-2019 και 4 το σχολικό έτος 2019-2020), Λυκείου (0 το σχολικό έτος 2018-2019 και 3 το σχολικό έτος 2019-2020), Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (227 το

³⁷ Για παράδειγμα για το έτος 2018 δεν δόθηκαν στοιχεία για τους συμμετέχοντες σε σεμινάρια δημιουργικής απασχόλησης/πολιτιστικές δραστηριότητες από το Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού και το Κατάστημα Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας. Ομοίως για το έτος 2019 το Κατάστημα Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας.

³⁸ Πίνακες οι οποίοι δεν επισυνάπτονται στις εκθέσεις αλλά αποτελούν εσωτερικά φύλλα εργασίας, την ακρίβεια και αξιοπιστία των οποίων η ομάδα ελέγχου δεν μπορεί να επιβεβαιώσει λόγω της μη ύπαρξης μηχανισμού εποπτείας της συνέπειας και ακρίβειας καταχώρησης των δεδομένων από τα Καταστήματα Κράτησης στο πληροφοριακό σύστημα.

σχολικό έτος 2018-2019 και 256 το σχολικό έτος 2019-2020), Δημόσιων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (4 το σχολικό έτος 2018-2019 και 8 το σχολικό έτος 2019-2020), των κατ' ιδίαν διδαχθέντων (13 στο Γυμνάσιο και 55 στο Λύκειο το σχολικό έτος 2018-2019 και 12 στο Γυμνάσιο και 69 στο Λύκειο το σχολικό έτος 2019-2020) και αποφοίτων ΑΕΙ/τέως ΤΕΙ (2 το σχολικό έτος 2018-2019 και 0 το σχολικό έτος 2019-2020), χωρίς να αξιολογείται συγχρόνως η πληροφόρηση για τον συνολικό αριθμό των κρατουμένων της ίδιας περιόδου που δεν είχαν ολοκληρώσει το αντίστοιχο εκπαιδευτικό στάδιο και θα ήταν εν δυνάμει ενδιαφερόμενοι για την κάλυψη των αντίστοιχων αναγκών τους³⁹. Έτσι τα παρεχόμενα απολογιστικά στοιχεία δεν αποτυπώνουν την εμβέλεια και την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών προσπαθειών.

51. Επίσης, τα στοιχεία που δείχνουν αποκλίσεις μεταξύ του αριθμού των κρατουμένων που ξεκινούν το σχολικό έτος και του αριθμού των κρατουμένων που ολοκληρώνουν το πρόγραμμα δεν αξιολογούνται, ώστε να ερευνηθούν οι αιτίες της διαρροής (πέραν των τυχόν αποφυλακίσεων κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους) ανά Κατάστημα Κράτησης. Τέλος, δεν παρέχονται στοιχεία για τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που οδήγησαν σε απόκτηση τίτλων πιστοποίησης για τους κρατούμενους, ούτε περιλαμβάνονται στοιχεία για τους κρατούμενους που συνεπεία της ολοκλήρωσης κάποιου εκπαιδευτικού προγράμματος βρήκαν απασχόληση μετά την αποφυλάκισή τους.

52. Όσον αφορά τους κρατούμενους που αποφυλακίζονται, από την επισκόπηση των εκθέσεων πεπραγμένων του, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου «ΕΠΑΝΟΔΟΣ», προκύπτει ότι τα ελεγχόμενα έτη παρασχέθηκαν υπηρεσίες συμβουλευτικής υποστήριξης (π.χ. νομικής ή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης ή συναντήσεις με εργασιακό σύμβουλο) σε 214 άτομα το έτος 2020, σε 357 άτομα το 2019 και σε 362 άτομα το έτος 2018. Όμως όπως καταγράφεται στις σχετικές εκθέσεις (π.χ. έκθεση 2019 σελ. 45) δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για τον αριθμό των ατόμων που τελικά βρήκαν δουλειά.

53. Οι ετήσιες εκθέσεις του Τμήματος Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατουμένων περιέχουν σύνοψη των πληροφοριών που περιλαμβάνονται στις αντίστοιχες εκθέσεις πεπραγμένων του ανωτέρω νομικού προσώπου πλην δεν περιέχεται καμία αξιολόγηση της παρεχόμενης πληροφόρησης με δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων ή δείκτες προόδου, όπως π.χ. αριθμός αποφυλακισθέντων που ολοκλήρωσαν προγράμματα κατάρτισης και επιτυχούς σύνδεσης αυτών με την αγορά εργασίας κ.λπ..

³⁹ Ομοίως τα στοιχεία για τον αριθμό των εγγεγραμμένων εκπαιδευόμενων και των αποφοίτων ανά κατάστημα κράτησης ή τα στοιχεία των κρατουμένων που συμμετείχαν σε προγράμματα άθλησης, δημιουργικής απασχόλησης, πολιτιστικές δραστηριότητες, επιμόρφωσης ή κατάρτισης ανά Κατάστημα Κράτησης δεν συνδέονται με τα στοιχεία που αφορούν το σύνολο των κρατουμένων με αντίστοιχες ανάγκες, ανά κατάστημα κράτησης, για το επίμαχο χρονικό διάστημα, ώστε να αξιολογηθεί η ένταση της εκπαιδευτικής προσπάθειας ανά Κατάστημα Κράτησης.

54. Επίσης, δεν προκύπτει η οργάνωση από τον ελεγχόμενο φορέα διεξαγωγής σε τακτική βάση π.χ. ετήσια, ερευνών ικανοποίησης σε αντιπροσωπευτικό δείγμα κρατουμένων στα Καταστήματα Κράτησης, με εργαλεία άμεσης διερεύνησης αναγκών και διαπίστωσης τυχόν ελλείψεων όπως π.χ. συμπλήρωση ερωτηματολογίου.

55. Τέλος, ο ελεγχόμενος φορέας (Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής) δεν προέβη σε σύνταξη έκθεσης αξιολόγησης των αποτελεσμάτων του Στρατηγικού Σχεδίου που εφαρμόστηκε κατά το ελεγχόμενο διάστημα 2018 – 2020. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν στην ομάδα ελέγχου, αυτό οφείλεται στο ότι τα σχετικά αρχεία ανάλυσης των δράσεων που συντάχθηκαν από το Γραφείο του τότε Γενικού Γραμματέα δεν τέθηκαν υπόψη του αρμοδίου Τμήματος Στρατηγικού Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αντεγκληματικής Πολιτικής, αιτίαση όμως που δεν συνάδει με την αρχή της συνέχειας της δράσης της δημόσιας υπηρεσίας.

56. Η έλλειψη αξιολόγησης των δράσεων της ελεγχόμενης περιόδου καθιστά ιδιαίτερα δυσχερή την ανατροφοδότηση των νέων σχεδιαζόμενων πολιτικών με τα δεδομένα για τον βαθμό αποτελεσματικότητας των δράσεων που εφαρμόστηκαν, ιδίως μέσω της ανάδειξης παθογενειών αλλά και ενδεχόμενων καλών πρακτικών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Συμπεράσματα

57. Κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό του σωφρονιστικού συστήματος (2018 – 2020) παρατηρήθηκαν σημαντικές παραλείψεις: δεν συμμετείχαν κατά το σχεδιασμό οι φορείς υλοποίησης των δράσεων και δεν προκύπτει ότι ελήφθησαν υπόψη οι βέλτιστες πρακτικές/συστάσεις των οργάνων ευρωπαϊκών ή διεθνών οργανισμών. Επίσης το στρατηγικό σχέδιο δεν συνοδεύτηκε από αξιολογήσεις των δράσεων επανένταξης που εφαρμόστηκαν τις προηγούμενες χρονικές περιόδους, ώστε να αποδεικνύεται ότι ελήφθησαν υπόψη οι εμπειρίες από τα προγράμματα που ήδη εφαρμόστηκαν και να εντοπιστούν συστημικές αδυναμίες (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 8 – 12).

58. Οι στόχοι του στρατηγικού σχεδίου δεν ήταν συγκεκριμένοι. Εξειδικεύτηκαν σε δράσεις οι οποίες δεν συνοδεύονταν από σαφές χρονοδιάγραμμα υλοποίησης, ούτε από δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων (ποσοτικοί και ποιοτικοί επιμέρους στόχοι) για την μεταγενέστερη αξιολόγηση της επιτυχίας των δράσεων (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 13 – 14).

59. Δεν προκύπτει ότι κατά τον σχεδιασμό των συγκεκριμένων δράσεων επανένταξης ελήφθησαν υπόψη οι ανάγκες των κρατουμένων. Η έλλειψη συστηματικής καταγραφής και αξιολόγησης των δημογραφικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού των κρατουμένων και σαφούς διαδικασίας και κριτηρίων επιλογής των τελικώς υλοποιούμενων προγραμμάτων επιμόρφωσης και κατάρτισης δεν διασφαλίζει την συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερων κρατουμένων, προερχόμενων από διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 15 – 21).

60. Δεν έχουν τεθεί από την Κεντρική Υπηρεσία ενιαίες και σαφείς τυποποιημένες διαδικασίες ενημέρωσης των κρατουμένων σχετικά με τα υλοποιούμενα σε κάθε Κατάστημα Κράτησης προγράμματα. Η ενημέρωση μέσω ανάρτησης σε πίνακα ανακοινώσεων ή διανομής έντυπου υλικού δεν αρκεί για να διασφαλίζεται η πρόσβαση όλων των εν δυνάμει ενδιαφερόμενων στις σχετικές δράσεις (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 22 – 27).

61. Εκπαιδευτικές δομές (πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σχολεία δεύτερης ευκαιρίας ή Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης) λειτουργούν σε είκοσι (20) συνολικά από τα τριάντα τέσσερα (34) Καταστήματα Κράτησης της χώρας καθώς και στο Ίδρυμα Αρωγής Ανήλικων Αρρένων Βόλου (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 28 – 32).

62. Εκτός από τις δράσεις που εντάσσονται στη τυπική/γενική εκπαίδευση (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, σχολεία δεύτερης ευκαιρίας) οι επιπρόσθετες δράσεις εφαρμόστηκαν κυρίως τα έτη 2018 και 2019 και αφορούσαν στην πλειονότητά τους πολιτιστικές δραστηριότητες ή δράσεις δημιουργικής

απασχόλησης και όχι τόσο δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης που να οδηγούν στην απόκτηση πιστοποιημένων τίτλων τεχνικών δεξιοτήτων (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 33 – 36).

63. Δεν δόθηκαν στοιχεία για τους πόρους που διατίθενται με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αξιολογηθεί αν οι πόροι είναι επαρκείς για την εκτέλεση των δράσεων. Η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου δεν διέθετε ούτε εκτίμηση του συνολικού κόστους των αναγκών για πλήρη κάλυψη των δράσεων επανένταξης, ούτε όμως και πληροφόρηση για το σύνολο των κονδυλίων που τελικώς δαπανώνται για τις δράσεις που εφαρμόστηκαν (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 37 – 43).

64. Δεν προβλέπονται διαδικασίες συστηματικής συλλογής και καταγραφής των πληροφοριών υλοποίησης των προγραμμάτων σε ένα κεντρικό πληροφοριακό σύστημα, ώστε η σχετική πληροφόρηση να είναι άμεσα προσβάσιμη και αξιοποιήσιμη. Δεν υφίσταται μηχανισμός εποπτείας της συνέπειας και ακρίβειας των στοιχείων που καταχωρούνται από τα Καταστήματα Κράτησης, ενώ η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου του Υπουργείου που θα μπορούσε να εντοπίσει τις σχετικές ελλείψεις δεν λειτουργεί (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 44 – 47).

65. Οι ετήσιες εκθέσεις που συντάσσει το Τμήμα Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατουμένων περιέχουν γενικόλογη, συνοπτική περιγραφή του είδους των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων του έτους. Απολογιστικά στοιχεία, όπως ο αριθμός συμμετεχόντων ή αποφοίτων κ.α. δεν περιλαμβάνονται στις εκθέσεις αλλά περιέχονται σε εσωτερικά φύλλα εργασίας που τηρούνται στην υπηρεσία (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 48 – 49).

66. Ανεξάρτητα από την αξιοπιστία των στοιχείων αυτών, ο έλεγχος ανέδειξε ότι τα τελευταία δεν αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας και αξιολόγησης με τη χρήση δεικτών προόδου π.χ. αριθμός κρατουμένων που μετά την ολοκλήρωση των δράσεων συνδέθηκαν επιτυχώς με την αγορά εργασίας μετά την αποφυλάκισή τους, ή ποσοστό ικανοποίησης των συνολικών αναγκών που έχουν εντοπιστεί. Συνεπώς δεν αποτυπώνουν την εμβέλεια και την αποτελεσματικότητα των σχετικών δράσεων στην διαδικασία επιτυχούς επανένταξης των κρατουμένων (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 50 – 56).

Συστάσεις

67. Συνιστάται στην Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη:

Σύσταση Πρώτη: Για την εφαρμογή του νέου στρατηγικού σχεδιασμού για την περίοδο 2021 – 2023 να μεριμνήσει για την θέσπιση διαδικασιών, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι στόχοι των πολιτικών του Στρατηγικού Σχεδίου θα εξειδικεύονται σε συγκεκριμένες επιμέρους δράσεις, εντός προσδιορισμένων χρονικών πλαισίων και θα είναι ρεαλιστικοί ενόψει των υφιστάμενων πόρων (σε

υποδομές, ανθρώπινο δυναμικό και χρηματοδότηση) και να προβεί στον καθορισμό συγκεκριμένων δεικτών επιδόσεων.

Σύσταση Δεύτερη: Να αναπτύξει ένα, ενιαίο για όλα τα Καταστήματα Κράτησης, ηλεκτρονικό σύστημα καταγραφής των δημογραφικών στοιχείων των κρατουμένων καθώς και των αναγκών αυτών για εκπαίδευση και κατάρτιση, ώστε η επιλογή των δράσεων εκπαίδευσης να καλύπτει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό των κρατουμένων.

Σύσταση Τρίτη: Να αναπτύξει διαδικασίες μέσω των οποίων θα εξασφαλίζεται ότι δίνονται ίσες ευκαιρίες σε κάθε κρατούμενο να συμμετέχει σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, μέσω της δημιουργίας προγραμμάτων που θα απευθύνονται στο μέτρο του δυνατού σε όλες τις ειδικότερες κατηγορίες κρατουμένων.

Σύσταση Τέταρτη: Να μεριμνήσει για την ανάπτυξη προγραμμάτων τα οποία παρέχουν στους κρατούμενους πιστοποιημένη γνώση ή επαγγελματική κατάρτιση, συνδεδεμένα με την αγορά εργασίας, ώστε κατά την επανένταξή τους στην κοινωνία να έχουν καλύτερες πιθανότητες επαγγελματικής αποκατάστασης.

Σύσταση Πέμπτη: Να αναπτύξει διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης των δράσεων του νέου Στρατηγικού σχεδίου, ώστε να γνωρίζει το συνολικό ετήσιο κόστος εφαρμογής τους και να αποτυπώνονται εγκαίρως σε εκθέσεις αξιολόγησης τα αποτελέσματα της εφαρμογής των δράσεων σε τακτά χρονικά διαστήματα με σαφή μετρήσιμα αποτελέσματα (π.χ. αριθμός αποφυλακιζόμενων κρατουμένων που ολοκλήρωσαν προγράμματα και βρήκαν απασχόληση κ.α.), ώστε να αναδεικνύονται οι καλές πρακτικές και οι συστημικές αδυναμίες.

Σύσταση Έκτη: Να αναπτύξει μηχανισμούς για τη προώθηση της επαγγελματικής αποκατάστασης των κρατουμένων, ώστε να αξιοποιείται το διάστημα κράτησής τους, παρέχοντας σε κάθε έναν από αυτούς υπηρεσίες συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, συμπεριλαμβανομένης της σύνταξης προσωπικού σχεδίου επανένταξης

68. Το Ελεγκτικό Συνέδριο θα παρακολουθήσει μεταγενέστερα τη συμμόρφωση της υπηρεσίας στις συστάσεις της έκθεσης ελέγχου, προκειμένου να διαπιστώσει την ανάληψη των σχετικών ενεργειών.

Ο έλεγχος διενεργήθηκε από τους Βασιλική Τσιαντή, Επίτροπο, και Αθανάσιο Δασκαλάκη, που υπηρετούν στην 3^η Υπηρεσία Επιτρόπου Τομέα Εσωτερικών και Προστασίας του Πολίτη, την Σεμίραμις Δημάκη που υπηρετεί στην 2^η Υπηρεσία Επιτρόπου Τομέα Εσωτερικών και Προστασίας του Πολίτη και την Βασιλική Κωτσού που υπηρετεί στην Υπηρεσία Επιτρόπου Τομέα Δικαιοσύνης υπό την εποπτεία της Ιουλίας Παπαθεοδώρου, Παρέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η οποία συνέταξε την έκθεση ελέγχου. Υιοθετήθηκε σε σχέδιο κατά την από 21^η.3.2022 Συνεδρίαση του Τμήματος Ελέγχων Ι. και διαβιβάστηκε στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, στη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και στην Εθνική Αρχή Διαφάνειας. Η έκθεση συζητήθηκε εκ νέου ενώπιον του Τμήματος Ελέγχων Ι, αποτελούμενου από τους Ιωάννη Σαρμά, Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου και του Τμήματος, Βιργινία Σκεύη και Κωνσταντίνο Εφεντάκη, Συμβούλους, Ειρήνη Λιάσκα και Νικόλαο Σπανάκη, Παρέδρους, στην Συνεδρίαση αυτού της 4^{ης} Απριλίου 2022, εγκρίθηκε από αυτό και αποφασίστηκε να δημοσιευθεί μαζί με τις σχετικές απόψεις του Γενικού Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής και του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας και εγκρίθηκε από αυτό την ίδια ημέρα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΑΣΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ, ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
ΜΕΤΑΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ

Ταχ. Δ/ση : Μεσογείων 96
Ταχ. Κώδ. : 115 27 ΑΘΗΝΑ
Πληροφορίες : Ε. Οικονόμου, Αικ. Παπανικολάου
Τηλέφωνο : 213 130 7225, 7433
E-mail : eoikonomou@justice.gov.gr
krapanikolaou@justice.gov.gr

Αθήνα, 30.03.2022
Αρ. Πρωτ.: 7026 οικ.

ΠΡΟΣ:
τον Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου,
κ. Ιωάννη Σαρμά

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ:
- Γραφείο Υπουργού Προστασίας του Πολίτη κ.
Π. Θεοδωρικάκου
- Γραφείο Υφυπουργού Προστασίας του
Πολίτη, κ. Ελ. Οικονόμου
- Αν. Προϊσταμένη Γεν. Δ/σης Οικονομικών
Υπηρεσιών και Διοικητικής Υποστήριξης, κα Γ.
Ραβάνη
- Προϊστάμενος Γενικής Διεύθυνσης
Διαχείρισης Κ.Κ. και Διαχείρισης Κρίσεων,
κ. Ι. Σταλίκας

ΘΕΜΑ: Σχέδιο Εκθέσεως Ελέγχου σχετικά με την «Κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων»

ΣΧΕΤ.:
1. Το με αρ. πρωτ. 16084/22.03.2022 έγγραφό σας
2. Το με αρ. πρωτ. 19645 οικ./17.03.2022 έγγραφό μας σε συνέχεια του με αρ. πρωτ. 13361/10.03.2022
εγγράφου της 3^{ης} Υπηρεσίας Επιτρόπου Τομέα Εσωτερικών και Προστασίας του Πολίτη και λυτή αλληλογραφία

Σε συνέχεια του με αρ. πρωτ. 16084/22.03.2022 εγγράφου σας, μετά του συνημμένου σχεδίου εκθέσεως ελέγχου και των Συστάσεων προς τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, σας αναφέρουμε τα κάτωθι.

Ο σχεδιασμός και η κατάρτιση του Στρατηγικού Σχεδίου για το σωφρονιστικό σύστημα 2018-2020, στους στρατηγικούς στόχους του οποίου συμπεριλαμβάνεται και η κοινωνική επανένταξη και μετασωφρονιστική μέριμνα των κρατουμένων, ελήφθη η απόφαση να πραγματοποιηθεί από το Γραφείο του τότε Γενικού Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής του τότε Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, χωρίς εμπλοκή των υπηρεσιακών οργανικών μονάδων.

Σύμφωνα με το άρθρο 17 του ΠΔ 96/2017 (Α' 136) από το Γραφείο του Γενικού Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής στάλθηκε έγγραφο με αρ. πρωτ. 467/20.02.2018 προς όλους τους εμπλεκόμενους φορείς για την πιστή εφαρμογή του Στρατηγικού Σχεδίου 2018-2020 και την κατάρτιση στοχοθεσίας εκάστης υπηρεσίας. Λόγω του εύρους του Στρατηγικού Σχεδίου (99 δράσεις, όπως εξειδικεύονται σε επιμέρους έργα), σε συνδυασμό με την έλλειψη τεχνογνωσίας και εξειδικευμένων ανθρωπίνων πόρων, δεν υπήρξε η δυνατότητα οριοθέτησης στόχων και δεικτών επίτευξης

αποτελεσμάτων/προόδου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Ν. 3230/2004 (Α' 44/2004) και στον Ν. 4369/2016 (Α' 33/2016), όπως ισχύουν, καθώς και παρακολούθησης και αξιολόγησης των δράσεων των αρμοδίων υπηρεσιών σε σχέση με τους καθοριζόμενους στόχους.

Ειδικότερα, επί των διατυπωμένων Συστάσεων τίθενται υπόψη σας τα ακόλουθα.

Σε σχέση με την πρώτη Σύσταση: Το Στρατηγικό Σχέδιο 2021-2023 δεν σχεδιάστηκε ώστε να περιέχει δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων/προόδου για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των δράσεων των αρμοδίων υπηρεσιών σε σχέση με τους καθοριζόμενους στόχους. Περαιτέρω, αρχής γενομένης από τον Φεβρουάριο του 2022 και εφεξής κάθε μήνα προωθούνται οι διαδικασίες υλοποίησης του εγκεκριμένου ετήσιου Σχεδίου Δράσης έτους 2022 που περιέχει προσαρμοσμένες κάποιες εκ των δράσεων του Στρατηγικού Σχεδίου 2021-2023 (όπου, όμως, επίσης δεν περιέχονται δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων/προόδου για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των δράσεων).

Σε σχέση με τη δεύτερη Σύσταση: Με τη συνεργασία των συναρμόδιων Τμημάτων Στρατηγικού Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αντεγκληματικής Πολιτικής και Οργάνωσης Εργασίας και Εκπαίδευσης Κρατουμένων, σχεδιάζεται η αξιοποίηση, κατά το βέλτιστο τρόπο, των υφιστάμενων πεδίων του «Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος» (Ο.Π.Σ.) των Καταστημάτων Κράτησης, καθώς και η υποβολή πρότασης στην Ομάδα Εργασίας που θα συσταθεί για τον σκοπό της αναβάθμισης του Ο.Π.Σ., για την εισαγωγή νέων πεδίων όσον αφορά στην καταγραφή των επιπρόσθετων δημογραφικών στοιχείων των κρατουμένων καθώς και των αναγκών για εκπαίδευση, επιμόρφωση και κατάρτιση για τη δημιουργία περισσότερο στοχευμένων προγραμμάτων.

Σε κάθε περίπτωση εξετάζεται η αποστολή σχετικού εγγράφου προς τα Καταστήματα Κράτησης της χώρας για την αποτύπωση των εκπαιδευτικών αναγκών των κρατουμένων σε τακτική βάση.

Σε σχέση με την τρίτη και τέταρτη Σύσταση: Σχεδιάζεται το προσεχές διάστημα η αποστολή εγγράφου προς τα Καταστήματα Κράτησης της χώρας με το οποίο θα δίνονται κατευθυντήριες οδηγίες σε σχέση με την ενιαία εφαρμογή τυποποίησης των διαδικασιών ενημέρωσης των κρατουμένων σχετικά με τα προγράμματα εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και κατάρτισης που λειτουργούν σε κάθε Κατάστημα Κράτησης. Επίσης, θα καταβληθούν προσπάθειες σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς (όπως Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, ΟΑΕΔ, γεωργικούς οργανισμούς κ.α.) για την περαιτέρω ανάπτυξη προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης με πιστοποιημένη γνώση ή επαγγελματική κατάρτιση, καθώς και για την ίδρυση επιπρόσθετων δομών εκπαίδευσης και κατάρτισης (Δημόσια Ι.Ε.Κ., Ε.Σ.Κ., ΕΠΑ.Λ), με σκοπό την απόκτηση επαγγελματικής κατάρτισης και την παροχή εφοδίων στους κρατούμενους για την κοινωνική τους επανένταξη, δυνάμει του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, σε συνεργασία με το ΥΠΑΙΘ. (Ν. 4763/2020 «Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης») (Α'254). Επισημαίνεται, ότι, σε κάθε περίπτωση, για την ανάπτυξη προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης λαμβάνονται υπόψη οι εκπαιδευτικές ανάγκες των κρατουμένων, η εκδήλωση σχετικού ενδιαφέροντος και οι δυνατότητες (υποδομές κλπ) εκάστου Καταστήματος Κράτησης.

Σε σχέση με την πέμπτη Σύσταση: Όπως προαναφέρθηκε, το Στρατηγικό Σχέδιο 2021-2023 δεν σχεδιάστηκε ώστε να περιέχει δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων/προόδου για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των δράσεων των αρμοδίων υπηρεσιών σε σχέση με τους καθοριζόμενους στόχους. Επιπρόσθετα, οι αρμόδιες οργανικές μονάδες της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής δεν διαθέτουν τους απαιτούμενους ανθρώπινους πόρους με εξειδίκευση στην αξιολόγηση, διόρθωση και επανασχεδιασμό/ανατροφοδότηση των δράσεων του Στρατηγικού Σχεδίου.

Σε κάθε περίπτωση, η Υπηρεσία μας εξετάζει την αποστολή εγγράφου προς τα Καταστήματα Κράτησης της χώρας για την αποστολή ενδιάμεσων δεδομένων στο πλαίσιο παρακολούθησης των προγραμμάτων που υλοποιούνται.

Σε σχέση με την έκτη Σύσταση: Σχεδιάζεται το προσεχές διάστημα η υλοποίηση δράσης για τον επαγγελματικό προσανατολισμό των κρατουμένων, μέσω της κατάρτισης προτύπου όπου θα αποτυπώνεται το προηγούμενο εργασιακό προφίλ και οι παρούσες επιλογές σε σχέση με την εργασία για κάθε κρατούμενο και την αξιοποίηση των δεδομένων που θα προκύψουν.

Σε κάθε περίπτωση, η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, στο πλαίσιο της μέριμνάς της για την εξασφάλιση των βέλτιστων συνθηκών πρόσβασης στην εκπαίδευση κρατουμένων και στη διατήρηση του χαμηλότερου δυνατού επιπέδου του ποσοστού υποτροπής μετά την αποφυλάκισή τους, θα προσπαθήσει να επιλύσει χρόνια δομικά προβλήματα που σχετίζονται με την έλλειψη προσωπικού, την αναβάθμιση των συστημάτων πληροφορικής που διαθέτει αλλά και να συγκεράσει, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τις διαφορετικές παραμέτρους εκπαίδευσης και κατάρτισης που θέτουν αφενός το διαφορετικό υπόβαθρο των κρατουμένων και αφετέρου η διαφορετική εθνική τους προέλευση και κουλτούρα (σημειώνεται ότι προκύπτουν 103 διαφορετικές υπηκοότητες βάσει της ταξινόμησης από την Ελληνική Στατιστική Αρχή –ΕΛ.ΣΤΑΤ.).

Τέλος, σας γνωρίζουμε ότι η Υπηρεσία μας έχει υποβάλει πρόταση στην Ειδική Γραμματεία του ΕΣΠΑ σχετικά με την ένταξη της δράσης «Εκπαίδευση και Πιστοποίηση Κρατουμένων».

**Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΑΡΧΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΙΟΙΚΗΤΗ

Αθήνα, 30 Μαρτίου 2022
Αριθμ. Πρωτ.: 7919

Προς:
Κύριο Ιωάννη Σαρμά
Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου
(μέσω e-mail:
grammatia.proedrou@elsyn.gr)

Θέμα: «Σχέδιο Έκθεσης Ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου σχετικά με την Κοινωνική Επανάταξη των Κρατουμένων»

Σχετ.: Το με αρ. πρωτ. 16121/22.03.2022 (ΕΑΔ 7919/22.03.2022) διαβιβαστικό έγγραφο του Προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε,

Με το παραπάνω σχετικό έγγραφο, μας διαβιβάσθηκε Σχέδιο Έκθεσης Ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου ο οποίος επικεντρώθηκε στον τρόπο οργάνωσης, σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των μέτρων που αφορούν την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση των κρατουμένων.

Ειδικότερα κατά τον έλεγχο εξετάστηκαν αν α) ο στρατηγικός σχεδιασμός για την υλοποίηση των δράσεων για την επανένταξη των κρατουμένων (μέτρα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης) ανταποκρίνεται στα διεθνή πρότυπα και λαμβάνει υπόψη τις καλές πρακτικές διοίκησης όσον αφορά τον καθορισμό των στόχων και των εμπλεκόμενων φορέων β) οι υλοποιούμενες δράσεις ανταποκρίνονται στις ανάγκες των κρατουμένων και εξασφαλίζεται η συμμετοχή όλων στα προγράμματα; γ) διατίθενται επαρκείς πόροι σε υποδομές, ανθρώπινο δυναμικό και χρηματοδότηση ώστε να υλοποιηθούν τα αναγκαία για την κοινωνική επανένταξη μέτρα (εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης κ.ά) και δ) είναι διαθέσιμη η κρίσιμη πληροφόρηση ώστε να είναι δυνατή η αξιολόγηση των υλοποιούμενων δράσεων

εκπαίδευσης /κατάρτισης κλπ οι οποίες στοχεύουν στην κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων μετά την αποφυλάκισή τους.

Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του Τομέα Ασφάλισης Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Εργασιακών Σχέσεων της ΕΑΔ, διενεργήθηκε ο υπ' αριθμ. ΕΜΠ.7258/8-9-2021 έλεγχος στο Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού ΙΙ και στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, με αντικείμενο: α) την παράνομη τοποθέτηση/απόσπαση τεσσάρων (4) υπαλλήλων εξωτερικής φρούρησης καταστήματος Κράτησης Κορυδαλλού ΙΙ, σε άλλες υπηρεσίες/καθήκοντα και παράνομη λήψη από αυτούς νυκτερινών και επιδόματος ανθυγιεινής και επικίνδυνης εργασίας και β) την παράνομη χορήγηση επιδόματος σε υπαλλήλους γραμματείας ΤΕΦΚΚ Κορυδαλλού από τη Διευθύντρια του Καταστήματος Κράτησης Κορυδαλλού ΙΙ και τον Διοικητή του Τμήματος Εξωτερικής Φρούρησης Καταστήματος Κράτησης Κορυδαλλού ΙΙ, την παράνομη λειτουργία κυλικείου της φρουράς, τη μη χορήγηση προβλεπόμενων αδειών στους υπαλλήλους Υ.Φ.Κ.Κ. Κορυδαλλού, την αδιαφανή διαδικασία στη διανομή του εκλογικού δικαιώματος και χρήση υπηρεσιακής μηχανής από Διοικητή του Τ.Ε.Φ.Κ.Κ..

Κατ' ακολουθία των ανωτέρω, προκύπτει ότι μέχρι σήμερα δεν έχει διενεργηθεί από τον Τομέα μας, έλεγχος με αντίστοιχο με το εν θέματι αντικείμενο.

Ωστόσο, από την γενικότερη εμπειρία σε θέματα επαγγελματικής αποκατάστασης κρίνεται ότι τα συμπεράσματα και οι συστάσεις της εν θέματι έκθεσης αναδεικνύουν τις θεσμικές και οργανωτικές παραλείψεις των προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης που εφαρμόζονται στα καταστήματα κράτησης.

Η συμμόρφωση της αρμόδιας υπηρεσίας με τις προτεινόμενες συστάσεις θα συμβάλει σημαντικά στην κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων και τις καλύτερες πιθανότητες επαγγελματικής αποκατάστασης.

Παραμένω στη διάθεσή σας για κάθε διευκρίνιση.

ΕΘΝΙΚΗ ΑΡΧΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ
ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Με εκτίμηση,

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 30/3/22

Δημήτριος
ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ

Άγγελος Μπίνης
Διοικητής Εθνικής Αρχής Διαφάνειας